

KUD 65 (496.51)

**KARTA EVROPIANE E NDËRMARRJEVE TË VOGLA; FILLIMI
ME I SHPEJT DHE ME I LIRË AKTIVITETEVE TË VENDEVE TË
BALLKANIT PËRNDIMOR-KOSOVË**

*MSc.Behrije Ramaj
behrije_ramaj@hotmail.com*

Abstrakt

Me këtë punim synojmë të analizojmë rolin e Kartës Evropiane për ndërmarrjet e vogla në fushën e ndërmarrësi dhe ngritjen e cilësisë në përcaktimin dhe definimin e raportit të indeksit së politikave së SME-ve. Ndërmarrjet e vogla janë shtylla kurrizore e ekonomisë Evropiane. Ato janë burimi kryesor i vendeve të punës dhe një terren ushqyes për idetë e biznesit. Ndërmarrjet e vogla duhet të konsiderohen si shtytësit kryesor për novacion , punësim si dhe integrim social dhe lokal në Evropë. Ky punim pretendon të ndikojë në kuptimin dhe rëndësinë e raportit të indeksit së politikave të NVM-ve, politika që janë pjesë e Kartës Evropiane për Ndërmarrje , dhe çdo vend anëtarë i kësaj karte duhet ti aplikoj këto politika. Karta Evropiane e Ndërmarrjeve të Vogla(KENV) është sjellë nga liderët e Bashkimit Evropian në Këshillin e Evropës prej 19 – 20qershor 2000.Karta Evropiane e Ndërmarrjeve të Vogla përfaqëson dokumentin themelor të politikave të Komisionit Evropian për vendet anëtare dhe për vendet tona që ndodhen në procesin e Stabilizim-Asocimit, është një instrument strategjik i cili aplikohet në të gjithë vendet e Ballkanit Perëndimor si një metodë planifikimi për vitet e ardhshme që këto vende të arrijnë standardet Evropiane në gjithë linjat e veprimit të Kartës. Kjo Kartë konsiderohet si dokumenti themelor në politikën e Komisionit Evropian për ndërmarrjet e vogla.

Fjalët kyçe: Regjistrimi i kompanisë, fillimi i aktiviteve, njoftim ,pajtushmeri, Karta Evropiane e ndërmarrjeve të vogla.

JEL klasifikimi: L , L26, P31, P27, O57, N90,

1.Hyrja

Ndërmarrjet e vogla janë shtylla kurrizore e ekonomisë Evropiane. Ato janë burimi kryesor i vendeve të punës dhe një terren ushqyes për idetë e biznesit. Përpjekjet e Evropës për të hyrë në ekonominë e re do të kenë sukses vetëm nëse biznesi i vogël do të vendoset në krye të

=====

agjendës. Ndërmarrjet e vogla janë më të ndjeshmet ndaj të gjitha ndryshimeve në mjedisin e biznesit. Ato janë të parat që vuajnë nëse ngarkohen me burokraci të tepërt. Dhe janë të parat që lulëzojnë nga iniciativat e prerjes së shiritave të kuq dhe shpërblimeve të suksesit.

Në Lisbonë ne vendosëm synimin që Bashkimi Evropian të bëhet ekonomia më konkurruese dhe më dinamike në botë, e bazuar në diturinë, e aftë për rritje ekonomike të qëndrueshme, vende pune më të shumta dhe më të mira dhe kohezion më të madhe social. Ndërmarrjet e vogla duhet të konsiderohen si shtytësit kryesorë për novacion, punësim si dhe integrim social dhe lokal në Evropë. Si pasojë, është e nevojshme që të krijohet mjedisi më i mirë i mundshëm për biznesin e vogël dhe sipërmarrjen.

Për nxitjen e kësaj, ne: Njohim kapacitetet dinamike të ndërmarrjeve të vogla për t'iu përgjigjur nevojave të tregut të ri dhe për të ofruar vende pune; Potencojmë rëndësinë e ndërmarrjeve të vogla në ushqyerjen e zhvillimit shoqëror dhe rajonal, duke qenë në të njëjtën kohë shembuj për iniciativën dhe përkushtimin; Njohim sipërmarrjen si një aftësi jetësore të çmuar dhe produktive, në të gjitha nivelet e përgjegjësisë; i duartrokasim ndërmarrjes së suksesshme, e cila meriton të shpërblehet në mënyrë të drejtë;

Konsiderojmë se ndonjë dështim është bashkëshoqërues me iniciativën e përgjegjshme dhe marrjen përsipër të rrezikut dhe se kjo duhet të shihet kryesisht si një mundësi për të mësuar. Njohim vlerat e diturisë, të përkushtimit dhe të fleksibilitetit në ekonominë e re. Situata e biznesit të vogël në Bashkimin Evropian mund të përmirësohet me veprime që nxisin sipërmarrjen, vlerësojnë masat ekzistuese, dhe kur është e nevojshme, i bëjnë ato të favorshme për biznesin e vogël dhe sigurojnë që politikë bërësit t'i marrin parasysh në mënyrën e duhur nevojat e biznesit të vogël.

2. Roli dhe analiza e dimensionit për fillim me të lehtë dhe me të lirë

Vlerësimet për kuadrin në dimensionin e 2-të nuk ka ndryshuar dukshëm nga ai i cili është adoptuar në 2007. Raporti i Kartës, ka lejuar një krahasim të konsiderueshme në mes të dy periudhave.

Një kompani fillestare mund të ndahet në tri faza:

- Faza e parë përfshin regjistrimin e kompanisë (apo korporatizimit, në rastet kur procesi i çon në krijimin e një entiteti të ri juridik). Akti i regjistrimit është lëshuar nga një gjykatë ose agjenci të specializuara për regjistrimi e kompanisë.
- Faza e dytë përfshin fillimin e aktiviteti për ngritjen e një kompanie të re dhe të ndryshme me administratë dhe degët e tyre qendrore dhe publike- lokale (p.sh takson administrative , për punësimin dhe

agjencive, administrimin e doganave dhe zyrat e statistikave) që merren me sektorin e biznesit.

- Faza e tretë përfshin të gjitha procedurat e nevojshme për të siguruar pajtushmërinë e vendit me kornizë legjislative dhe rregulluese. Kur këto procedurat janë përfunduar, licencat dhe lejet janë lëshuar.

Fig. Vlerësimi për kuadrin dimensionali

Regjistrimi i Kompanive	Njoftimi	Pajtueshmëria
-numri i ditëve për të marrë certifikatat për regjistrimin e kompanive -numri i hapave që duhet marrë certifikata për regjistrimin e kompanive -kostoja zyrtare e marrjes së certifikatës për regjistrimin e kompanive	- Administrative numrat e identifikimit - Numri i ditëve për marrë identifikimin e nevojshëm	-numri i ditëve të plota të procesit të përgjithshëm -numri i hapave të plotë të procesit të përgjithshëm -zbatimi i heshtjes- është miratuar në rregull -kostoja totale e procesit të përgjithshëm -kërkesat e kapitalit minimal -regjistrimi online

Ashtu si në raportin e Kartës në vitin 2007, vlerësimi për Fazën 1 regjistrimi (kompanive) dhe Fazën 2 (njoftimi), është kryer duke përdorur një sërë të dhënave të siguruar nga qeveritë e Ballkanit perëndimor, të përshtatur në vlerësim të pavarur.

Të dhënat për procesin e përgjithshëm të ngritjes të një biznesi janë marrë nga raporti i biznesit 2009 IFC Banka Botërore.

1. Mospërputhje në mes të dhënave të përfshira në grupin e treguesve analitik për fazën 1 dhe fazën 2, koha e përgjithshme e treguesit e koston me kusht, tregojnë ndikimin e lojtarëve privat apo publik të tilla si noterët, avokatet, autoritetet komunale dhe agjencitë tjera qeveritare se sa ato që janë përfshirë direkt.
2. Dy faktorët e mëparshme veçanërisht të rëndësishëm të marrjes është ndikimi i marrjes së licencave dhe lejeve nga administrata qendrore ose lokale.

Kroacia, Maqedonia, dhe Kosova kanë futur procesin e thjeshtuar fillestar për vepra artizanale, ndërsa procedurat e njoftimit të aplikimit për regjistrimin e kompanive është e njëjtë për të gjitha kategoritë e ndërmarrjeve. Krijimi i një regjistri elektronik për kompani rregullisht duhet përditësuar dhe mirëmbahet siç duhet, mund të kontribuojnë ndjeshëm për mbledhjen e besueshme të statistikave të biznesit, shkëmbimin e informacionit midis agjencive qeveritare dhe shpërndarjen e informacionit për biznes.

=====

Ajo gjithashtu mund të hapë rrugën për integrimin e rrjetit evropian në informacionin e biznesit. Shumica e vendeve të Ballkanit përëndimor janë angazhuar në mënyrë aktive për të krijuar regjistra elektronik të kompanive që të mund të arrihet përfundimisht sistemi online. Edhe pse ende nuk e kanë përpunuar treguesit specifik dhe vlerësuar përparimin e kësaj , kjo mund të bëhet në kuadrin e mundur në vazhdimin e procesit.

3. Procesi i regjistrimit të kompanis

Në raportin e kartës 2007 ne kemi ndarë vendet e Ballkanit përëndimor në dy grupe në bazë të pozicionit të tyre në regjistrimin e kompanive dhe procesit të reformës. I pari grup përfshin vendet që deri në fund të 2006 tashmë kishin kryer një reformë të përgjithshme të procesit të kompanive. Pjesë e regjistrimit janë Kroacia, Maqedonia , Kosova, Mali i Zi dhe Serbia janë pjesë e këtij grupi. Grupi i dytë përbëhet nga Bosnja dhe Hercegovina dhe Shqipëria vend që në atë kohë janë në faza të ndryshme të regjistrimit të kompanive dhe planifikimit të reformave .

Bosnja dhe Hercegovina tashme kishte përpunuar një planë për reforma me mbështetjen e donatorëve të konsiderueshme dhe ajo kishte filluar për ndryshimin e legjislacionit përkatës, ndërsa Shqipëria ishte në një fazë të planifikimit të hershme dhe ende është debatuar çfarë lloj të kuadrit institucional duhet miratuar (nëse për të lenë regjistrimin e kompanive në sferën e gjykatave gjyqësore ose te krijojnë një kompani të specializuar agjensit për regjistrim). Dy vjet më vonë Shqipëria ka përfunduar zbatimin e një reforme radikale të sistemit të saj në regjistrim dhe tani është në krye të grupit të parë (shif tabelën 1). Ne mund të vëzhgojmë një përmirësim në kosto dhe efikasitetin e regjistrimit të kompanive, me e thellë është të vendet që i përkasin grupit të parë, më shumë i rëndësishëm është përdorimi në Maqedoni në sajë të zbatimit të ligjit 2006 për sistemin one-stop-shop për mirëmbajtjen e regjistrimit të tregtisë dhe regjistrin e entitet.

Kroacia gjithashtu ka sistem tjetër ligjor me një ndalesë të operuar nga hirta e shërbimit të vendit të administratës publike në bashkëpunim me agjensin financiare kombëtare Kroate dhe FINA. Megjithatë reformat e regjistrimit të kompanive në Bosnje dhe Hercegovinë qëndron i bllokuar. Ligji , legjislacioni për kompani të re (duke bërë thirrje për marrjen e një certifikate të regjistrimit të një kompani të jetë brenda pesë ditëve), është miratuar harmonizimi i procedurave të legjislacionit të kompanive në nivel të njësisë u miratua në 2004 në nivel shtetëror dhe legjislacioni ka kaluar në nivel të njësisë në përputhje me legjislacionin e shtetit, por sistemi i ri ende nuk është operacional.

Çdo pjesë për këtë arsye ka një të veçantë në regjistrimin e biznesit duke përdorur procedura të ndryshme dhe aplikimin e programeve të

ndryshme për të lehtësuar .Dizajnimi i sistemit të shkëmbimit të informacionit midis gjykatave të regjistrimit në nivelin e njësive dhe krijimin e një regjistri kombëtar virtual nuk është instaluar .

Tabela 2. Procesi i regjistrimit të kompanive

Tabela 2.		ALB	BIH	HRV	XK	MK	MNE	SRB
Numri i ditëve për të marr certifikatën për regjistrimin e kompanive	2007	8	10	2-7	1	2-5	4	5
	2009	1	<15	<5	1	1	<4	<5
Nr i hapave për të marr certifikatën për regjistrimin e kompanive	2007	7	6	1	3	1	1	2
	2009	1	5-7	1	3	1	1	2
Shpenzimet zyrtare të të certifikatave	2007	EUR 140	Peraf EUR 600	EUR 450	EUR 22	EUR	sigurimit	
		50-150 EUR	EUR 15	EUR 50-100				
për regjistrimin e kompanive	2009	EUR 1	EUR 150-750	> EUR 350	EUR 5-20			
			Përaf. EUR 57	EUR 11	Përaf EUR 6			

4.Procesi i fillimit te aktivitetit

Gjatë dy viteve të fundit ,përparimi në njoftim ka qenë më pak i shënuar se sa në regjistrimin e kompanive. Numri i procedurave të njoftimit të kërkuar(që rezulton në çeshtjen e numrave të ndryshme identifikues dhe autoritete administrative), dhe kohëzgjatja e procesit ka mbetur kryesisht e pandryshuar në vendet e Ballkanit Perëndimor. Kosova ka prezantuar në procedurë të thjeshtuar për regjistrimin e artizanaleve, duke përfshirë dorëzimin e certifikatës së regjistrimit të biznesit brenda një ditë për një tarifë prej 9 euro. Megjithat si konkluzion për krijimin e QKR, Shqipëria(e cila tashme kishte miratuar një numër të vetëm identifikimi) ,ka qenë në gjendje të shkurtimit të procesit të njoftimit për një ditë. Ngjashëm Maqedonia pas futjes të sistemit me një ndalesë ka gjithashtu procesin e efektshëm e lëshimit të numrave të regjistrimit. Tani kërkohen numrat (numri i regjistrimit të kompanive dhe zyra e numrave të taksave), janë lëshuar në të njëjtën kohë nga një sistem stop-shop brenda katër orëve të kërkesës. Kroacia dhe Maqedonia janë duke punuar drejt ne themelimin një numri të vetëm identifikimi.Në Mal të Zi , pesë regjistrime dhe identifikime. Numrat janë ende te nevojshme(p.sh zyrat statistikor, doganat, zyra e punës dhe zyra e tatimeve).Mali i Zi çdo autoritet administrative ka regjistrin e vetë dhe kërkon numrat korrespondues për kompanitë. Kroacia dhe Maqedonia janë dy vend që kanë miratuar regjistrime të ndryshme dhe procedurat e njoftimit për vepra artizanale.Kosova ka prezantuar në procedurë të thjeshtuar për regjistrimin e artizanaleve, duke përfshirë dorëzimin e certifikatës së regjistrimit të biznesit brenda një ditë për një tarifë prej 9 euro.Në Kroaci pronarët e bizneseve zejtare mund të kompletojnë

procedurat e regjistrimit me kontaktin Hiro piket për pesë ditë. Licencat janë konsiderueshëm më të ulëta se tarifat e regjistrimit të kompanisë vlera rreth 65 euro.

Përveç kësaj, disa aktivitete kërkojnë një lejë teknike me një kosto që varion midis 50 deri 150 euro në varësi të aktivitetit. Në Maqedoni regjistrimi artizanal trajtohen nga Dhoma e Mjeshtërisë, duke vepruar si një pikë e vetëm. Gjithë procesi është kompletuar në tetë ditë për tarifë përafërsisht prej 100 euro.

Tabela 3. Procesi i fillimit të aktivitetit në shifra

Tabela 3		ALB	BIH	HRV	XK	MK	MNE	SRB
Numri identifikues administrative	2007	1	3	2	3	3	5	2
	2009	1	2-3	2	3	2	5	2
Numri i ditëve të detyrueshëm për të marrë numrat e identifikimit	2007	5	7 gjykatës për regjistrimin e 15-30 për treginë e jashtme		6-15	2-5	2-5	5 15
	2009	1	15-20	5-15	5-15	1	5-15	15

Tablea 4. Në përgjithësi procesi i themelimit të biznesit në shifra

Tabela 4.		ALB	BIH	HRV	XK	MK	MNE	SRB
Numri i ditëve për të kompletura procesin e përgjithshëm	2007	39	54	45	23	18	24	18
	2009	8	60	40	22	9	21	23
Numri i hapave për të kompletuar procesin e përgjithshëm	2007	11	12	10	5	10	15	10
	2009	6	12	8	12	7	15	11
Kostoja totale e procesit të përgjithshëm (EUR)	2007	429	679	739	N/A	158	182	252
	2009	575	845	930	1 00	99	192	97
Kostoja totale e procesit të përgjithshëm (% e të ardhurave për	2007	22.4	37	12.2	22	7.4	6.6	10.2
	2009	25.8	30.8	11.5	78	3.8	4.4	7.6

5.Përfundimi me Rekomandim

Realizimi i këtij punimi do te ofroje një dokument dhe një bazë e mirë për ndërmarrjet e vogla ,veçanërisht ato që kanë synim zhvillimin e bizneseve të reja në forma të tilla. Do të jete një analize dhe një ndihmë për shumë ndërmarrës që te kenë qasje në analize e një pjesë që i është bërë raportit 2007-2009 të Kartës Evropiane për Ndërmarrje të Vogla.

Një rendësi të veçantë i është dhënë Kosovës, dhe të gjitha të arriturat apo edhe ngecjet e saj në këtë raport. Ndërmarrjet dhe subjektet e tjera ekonomike do të binden për rendësin e zbatimit të këtyre elementeve apo dimensioneve të Kartës Evropiane për Ndërmarrje të vogla dhe lehtësirat që do ti kenë ndërmarrësit. Mjedisi global ekonomik ndikon negativisht në rritjen makroekonomike në Kosovë, eksporti i disa kategorive kryesore pësoi kontraktime të qarta. Ashpër është ngadalësuar rritja ekonomike dhe qojnë likuiditete të thellë të jashtëm dhe mungesat në financime për ekonomin. Përkufizimi i NVM-ve në Kosovë është bazuar në kriteret e njëjtë në aspektin e punonjësve sipas përcaktimit të BE-së, pragu për qarkullimin dhe bilancet ndryshoj në terma absolute për shkak të madhësisë të ekonomisë se Kosovës dhe performancës.

Numri i të punësuarve është kriteri kryesor të punësuar në të dy përkufizimet, mbështetën në qarkullimin dhe shifrat e bilancit të gjendjes .

Hipotezat kryesore janë:

- a. Implementimi i rregullt i politikave te NVM-ve, do te shtojë efikasitetin e ndërmarrjeve
- b. Forcimi i kuadrit institucional dhe ligjor ndikon ne mbështetjen e politikave të NVM-ve
- c. Zbatimi i E-biznesit ndikon pozitivisht në afarizmin ndërmarrjeve

Referencat

1. Koman M, Prasnikar J, Drenkovska, Qorraj, G (2007): Characteristics of Entrepreneurs and self-employed in SEE: evidence from Kosovo and Macedonia; Reconstruction of enterprises and globalization. (Casnik Finance, 385), 2007.
2. Koman M, Prasnikar J, Qorraj, G (2008): The self-employment twist; evidence from Kosovo; Managing innovation in a connected world. Manchester: The International Society for Professional Innovation Management (ISPIM, 25), 2008.
3. Koman M, Prasnikar J, Qorraj, G (2010): The Entrepreneurship in Developing Countries A case of Kosovo; Transformation in Business & Economics, Vol.9,No 3 (21), ISSN 1648-4460. 2010.

4. Qorraj, G, (2010): Integrating the Western Balkans into the European Union: Overcoming Political and Economic Constraints; Journal of European Perspective for Eastern Balkans, October 2010, Vol.2 Number 2, ISSN 1885-7694.
5. Qorraj, G. (2010): Entrepreneurs and Self-Employees: The case of Kosovo; LAP Lambert Academic Publishing, ISBN:978-3-8433-7413-2 Germany, November 2010.
6. Progress in the Implementation of the European Charter for small enterprises in the Eastern Balkans/ sme policy index 2007
7. Progress in the Implementation of the European Charter for small enterprises in the Eastern Balkans/ sme policy index 2009
8. The dimensions listed here are those in Which, on average, the Western Balkan countries and UNMIK/Kosovo scored below 2.5 out of 5.
9. [www..masht-gov.net](http://www.masht-gov.net)